

FRIE
DRICH
NIETZ
SCHE

Aldus sprak Zarathoestra

Vertaling WILFRED ORANJE

Boom

Oorspronkelijk verschenen onder de titel *Also sprach Zarathustra*

© Wilfred Oranje | Boom

Oorspronkelijke uitgave 1996

Volledig herziene editie, uitvoering Grote Klassieken 2006

Tweede oplage 2015

Licht herziene editie in nieuwe uitvoering 2024

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 j° Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van artikel 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Ontwerp en verzorging omslag Michaël Snitker

Ontwerp binnenwerk Brigitte Slangen

Opmaak Bas Reijnen

ISBN 978 90 2445 790 8 | NUR 730

www.boom.nl

Inhoud

EERSTE DEEL

Zarathoestra's voorrede	13
-------------------------	----

DE REDES VAN ZARATHOESTRA

Van de drie gedaanteverwisselingen	31
Van de kansels der deugd	34
Van de achterwereldlingen	37
Van de verachters des lichaams	41
Van de vreugde- en hartstochten	43
Van de bleke misdadiger	45
Van lezen en schrijven	48
Van de boom op de berg	50
Van de predikers des doods	53
Van krijg en krijgsvolk	56
Van de nieuwe afgod	59
Van de vliegen der markt	62
Van de kuisheid	66
Van de vriend	68
Van duizend-en-één doel	71
Van de naastenliefde	74
Van de weg des scheppenden	76
Van oude en jonge vrouwtjes	79
Van de beet der adder	82
Van kind en huwelijk	84
Van de zelfgekozen dood	87
Van de schenkende deugd	90

TWEEDE DEEL

Het kind met de spiegel	97
Op de gelukzalige eilanden	100
Van de meelijdenden	103
Van de priesters	106
Van de deugdzaam	109
Van het gespuis	113
Van de tarantula's	116
Van de beroemde wijzen	120
Het nachtlied	123
Het danslied	126
Het graflied	129
Van de zelfoverwinning	133
Van de verhevenen	137
Van het land der beschaving	140
Van het onbevleete inzicht	143
Van de geleerden	147
Van de dichters	150
Van grote gebeurtenissen	154
De waarzegger	158
Van de verlossing	162
Van de mensen-wijsheid	167
Het stilste uur	171

DERDE DEEL

De wandelaar	177
Van visioen en raadsel	181
Van de zaligheid tegen wil en dank	187
Voor zons-opgang	191
Van de kleinmakende deugd	195
Op de olijfborg	201
Van het voorbijgaan	205
Van de afvalligen	209
De thuiskomst	213

Van de drie kwaden	217
Van de geest der zwaarte	222
Van oude en nieuwe tafelen	227
De genezende	247
Van het grote verlangen	254
Het andere danslied	257
De zeven zegels (of: Het lied van ja en amen)	262

VIERDE EN LAATSTE DEEL

Het honing-offer	269
De noodkreet	273
Gesprek met de koningen	277
De bloedzuiger	282
De tovenaar	286
In ruste	293
De afstotendste mens	298
De bedelaar-uit-vrije-wil	304
De schaduw	309
Middag	313
De begroeting	317
Het avondmaal	323
Van de hogere mens	326
Het lied der zwaarmoedigheid	336
Van de wetenschap	341
Onder dochters der woestijn	345
De opwekking	352
Het ezelsfeest	356
Het nachtwandelaarslied	360
Het teken	368
Verantwoording van de vertaler	372

Aldus sprak Zarathoestra

*Een boek voor iedereen
en niemand*

eerste deel

Zarathoestra's voorrede

[I]

Toen Zarathoestra dertig jaar oud was, verliet hij het meer en het land van zijn geboorte en trok het gebergte in. Hij proefde hier de vreugden van zijn geest en zijn eenzaamheid en werd ze tien jaar lang niet moe. Eindelijk echter onderging hij een verandering in zijn hart, — en op een ochtend stond hij met het morgenrood op, trad de zon tegemoet en sprak haar aldus toe:

‘O groot gesternte! Wat zou jouw geluk zijn als je hen niet had voor wie jij straalt!

Tien jaar lang kwam je hierboven naar mijn grot: je licht en deze weg zou jij moe zijn geworden zonder mij, mijn adelaar en mijn slang.

Maar we wachtten jou elke ochtend op, namen van je overvloed en zegenden jou hierom.

Zie! Ik ben mijn wijsheid zat, als de bij die te veel honing heeft vergaard, ik heb handen nodig die zich uitstrekken.

Ik zou graag weggeven en uitdelen, tot ooit de wijzen onder de mensen in hun dwaasheid, en de armen in hun rijkdom weer vreugde hebben gevonden.

Daartoe moet ik in de diepte afdalen: zoals jij 's avonds doet als je heengaat achter de zee en nog aan de onderwereld licht brengt, o overrijk gesternte!

Zoals jij moet ik *ondergaan*, zoals de mensen het noemen tot wie ik omlaag wil.

Zegen mij dus, o kalm oog, dat zonder afgunst ook al te groot geluk kan aanzien!

Zegen de beker die wil overvloeien, opdat het water als goud eraan ontvloeit en het de weerglans van jouw verrukking overal heen zal dragen!

Zie! Deze beker wil leeg worden, en Zarathoestra wil weer mens worden.'

— Aldus begon Zarathoestra's ondergang.

[2]

Alleen daalde Zarathoestra af van het gebergte en niemand kruiste zijn pad. Maar toen hij in de bossen kwam, stond opeens een grijsaard voor hem, die zijn heilige hut verlaten had om wortels in het bos te zoeken. En aldus sprak de grijsaard tot Zarathoestra:

Niet vreemd is mij deze wandelaar: menig jaar geleden ging hij hier voorbij. Zarathoestra heette hij; maar hij is een ander geworden.

Toen droeg jij je as bergop: wil je vandaag je vuur naar de dalen dragen? Vrees je niet de straf van de brandstichter?

Ja, ik herken Zarathoestra. Rein is zijn oog, en om zijn mond schuilt geen walging. Komt hij niet aangelopen als een danser?

Een ander is Zarathoestra geworden, een kind werd Zarathoestra, een ontwaakte is Zarathoestra: wat zoek jij nu bij wie slapen?

Als in de zee, zo leefde jij in eenzaamheid, en de zee droeg jou. Wee, je wilt het land betreden? Wee, je wilt jouw lichaam weer zelf voortslepen?

Zarathoestra antwoordde: 'Ik heb de mensen lief.'

Waarom, zei de heilige, trok ik toch het bos en de woestenij in? Was het niet omdat ik de mensen al te zeer liefhad?

Nu heb ik God lief: de mensen heb ik niet lief. De mens is mij een te onvolkomen ding. Liefde voor de mens zou me om het leven brengen.

Zarathoestra antwoordde: 'Wat sprak ik van liefde! Ik breng de mensen een geschenk.'

Geef hun niets, zei de heilige. Neem hun liever iets af en draag het met hen — dat zal hun het meest goed doen: als het jou maar goed doet!

En wil je hun geven, geef dan niet meer dan een aalmoes, en laat hen daar nog om bedelen!

‘Nee’, antwoordde Zarathoestra, ‘ik geef geen aalmoezen. Daarvoor ben ik niet arm genoeg.’

De heilige lachte om Zarathoestra en sprak aldus: zie dan toe dat ze jouw schatten aanvaardden! Ze staan argwanend tegenover kluizenaars en geloven niet dat wij komen om te schenken.

Onze schreden klinken hun te eenzaam door de straten. En als ze ’s nachts in hun bed een man horen lopen, lang voor zonsopgang, dan vragen ze zich wellicht af: waarheen wil de dief?

Ga niet naar de mensen en blijf in het bos! Ga liever nog naar de dieren! Waarom wil je niet zijn zoals ik, — een beer onder beren, een vogel onder vogels?

‘En wat doet de heilige in het bos?’ vroeg Zarathoestra.

De heilige antwoordde: ik maak liederen en zing ze, en als ik liederen maak, dan lach, huil en brom ik: zo loof ik God.

Met zingen, huilen, lachen en brommen loof ik de God die mijn God is. Maar wat breng jij ons als geschenk?

Toen Zarathoestra deze woorden had gehoord, groette hij de heilige en sprak: ‘Wat zou ik jullie te geven hebben! Maar laat ik snel weggaan, opdat ik jullie niets afneem!’ — En zo gingen ze uiteen, de grijsaard en de man, lachend zoals twee jongens samen lachen.

Maar toen Zarathoestra alleen was, sprak hij aldus tot zijn hart: ‘Zou het mogelijk zijn! Deze oude heilige heeft in zijn bos nog niet gehoord dat *God dood* is!’ —

[3]

Toen Zarathoestra de eerste stad na de bossen bereikte, trof hij daar veel volk verzameld op de markt aan: want er was beloofd dat het een koorddanser te zien zou krijgen. En Zarathoestra sprak aldus tot het volk:

Ik leer jullie de übermensch. De mens is iets dat moet worden overwonnen. Wat hebben jullie gedaan om hem te overwinnen?

Alle wezens schiepen tot nu toe iets dat boven henzelf uitging: en jullie willen de eb van deze grote vloed zijn en liever nog tot het dier terugkeren dan de mens overwinnen?

Wat is de aap voor de mens? Een voorwerp van spot of van pijn en schaamte. En juist dat zal de mens voor de übermensch zijn: een voorwerp van spot of van pijn en schaamte.

Jullie hebben de weg van worm naar mens afgelegd, en veel in jullie is nog worm. Eens waren jullie apen, en ook nu nog is de mens meer aap dan welke aap ook.

En wie onder jullie de grootste wijze is, is ook enkel tweespalt en tweeslachtigheid van plant en van spook. Maar gebied ik jullie spoken of planten te worden?

Zie, ik leer jullie de übermensch!

De übermensch is de zin der aarde. Moge jullie wil zeggen: de übermensch is de zin der aarde!

Ik bezweer jullie, mijn broeders, *blijf de aarde trouw* en schenk geen geloof aan wie jullie spreken van bovenaardse hoop! Gifmengers zijn het, of ze het nu weten of niet.

Verachters van het leven zijn het, afstervend en zelfvergiftigd, die de aarde moe is: mogen zij heengaan!

Eens was zich aan God vergrijpen het grootste vergrijp, maar God stierf, en daarmee stierven ook deze vergrijpers. Nu is het vreselijkste zich aan de aarde te vergrijpen en de ingewanden van het onnaspeurlijke hoger te achten dan de zin der aarde.

Eens zag de ziel vol verachting neer op het lichaam: en deze verachting was toen het hoogste: — ze wenste zich het lichaam mager, afzichtelijk en uitgehongerd. Zo dacht ze te ontglippen aan lichaam en aarde.

O, deze ziel was zelf nog mager, afzichtelijk en uitgehongerd: en wreedheid was wellust voor deze ziel!

Maar ook jullie, mijn broeders, zeg mij: wat verkondigt jullie lichaam over jullie ziel! Is jullie ziel niet armoe, vuil en jammerlijk welbehagen?

Voorwaar, een vuile stroom is de mens. Men moet wel een zee

zijn om een vuile stroom te kunnen opnemen zonder onrein te worden.

Zie, ik leer jullie de übermensch: hij is deze zee, in hem kan jullie grote verachting ondergaan.

Wat is het grootste dat jullie kunnen beleven? Dat is het uur van de grote verachting. Het uur waarin ook jullie geluk, en evenzo jullie verstand en deugd, jullie wordt tot walging.

Het uur waarin jullie zeggen: 'Wat doet mijn geluk ertoe! Het is armoe, vuil en jammerlijk welbehagen. Maar mijn geluk zou het bestaan zelf moeten rechtvaardigen!'

Het uur waarin jullie zeggen: 'Wat doet mijn verstand ertoe! Verlangt het naar kennis, zoals de leeuw naar zijn voedsel? Het is armoe, vuil en jammerlijk welbehagen!'

Het uur waarin jullie zeggen: 'Wat doet mijn deugd ertoe! Ze heeft mij nog niet tot razernij gebracht. Het goed en kwaad dat in mij is, wat ben ik het moe! Dit alles is armoe, vuil en jammerlijk welbehagen!'

Het uur waarin jullie zeggen: 'Wat doet mijn rechtvaardigheid ertoe! Ik zie niet dat ik gloed en kolen zou zijn. Maar de rechtvaardige is gloed en kolen!'

Het uur waarin jullie zeggen: 'Wat doet mijn medelijden ertoe! Is medelijden niet het kruis waaraan genageld wordt wie de mensen liefheeft? Maar mijn medelijden is geen kruisiging.'

Spraken jullie al zo? Schreeuwden jullie al zo? Ach, had ik jullie maar zo horen schreeuwen!

Niet jullie zonde — jullie zelfgenoegzaamheid schreeuwt ten hemel, jullie gierigheid zelfs in jullie zonde schreeuwt ten hemel!

Waar is toch de bliksem die jullie met zijn tong zal likken? Waar is de waanzin waarmee jullie moesten worden ingeënt?

Zie, ik leer jullie de übermensch: hij is deze bliksem, hij is deze waanzin! —

Toen Zarathoestra zo had gesproken, riep iemand uit het volk: 'Wij hebben nu genoeg gehoord van de koorddanser; laat hem ons nu ook zien!' En al het volk lachte om Zarathoestra.

Maar de koorddanser, die meende dat de woorden hem golden, ging aan de slag.

[4]

En Zarathoestra zag het volk aan en verwonderde zich. Toen sprak hij aldus:

De mens is een koord, geknoopt tussen dier en übermensch, — een koord over een afgrond.

Een gevaarlijk naar-de-overkant, een gevaarlijk onderweg, een gevaarlijk achteromkijken, een gevaarlijk huiveren en blijven staan.

Groot aan de mens is dat hij een brug is en geen doel: lief te hebben aan de mens is dat hij een *overgang* is en een *ondergang*.

Ik heb hen lief die niet weten te leven, tenzij als onder-gaanden, want dit zijn de over-gaanden.

Ik heb de grote verachters lief, want zij zijn de grote vereerders en pijlen van verlangen naar de andere oever.

Ik heb hen lief die niet eerst achter de sterren een grond zoeken om onder te gaan en offer te zijn: maar die zich aan de aarde offeren, opdat de aarde ooit toebehoort aan de übermensch.

Ik heb hem lief die leeft, opdat hij tot inzicht komt, en die tot inzicht wil komen opdat ooit de übermensch zal leven. En zo wil hij zijn ondergang.

Ik heb hem lief die werkt en uitvindt, opdat hij voor de übermensch een huis bouwt en aarde, dier en plant op hem voorbereidt: want zo wil hij zijn ondergang.

Ik heb hem lief die zijn deugd liefheeft: want deugd is wil tot ondergang en een pijl van verlangen.

Ik heb hem lief die geen druppel geest voor zichzelf achterhoudt, maar geheel de geest van zijn deugd wil zijn: zo schrijdt hij als geest over de brug.

Ik heb hem lief die van zijn deugd zijn neiging en noodlot maakt: zo wil hij terwille van zijn deugd nog leven en niet meer leven.

Ik heb hem lief die niet te veel deugden wil hebben. Eén deugd is meer deugd dan twee, want ze is meer een knoop waaraan het noodlot zich hecht.

Ik heb hem lief wiens ziel zich verkwist, die geen dank wenst en haar ook niet geeft: want hij schenkt altijd en wil zich niet behouden.

Ik heb hem lief die zich schaamt als de dobbelsteen gunstig voor hem valt, en die dan vraagt: ben ik soms een valsspeler? — want hij wil te gronde gaan.

Ik heb hem lief die gulden woorden zijn daden vooruit werpt en altijd nog meer nakomt dan hij belooft: want hij wil zijn ondergang.

Ik heb hem lief die de toekomstigen rechtvaardigt en de verledenen verlost: want hij wil aan de tegenwoordigen te gronde gaan.

Ik heb hem lief die zijn god kastijdt omdat hij zijn god liefheeft: want hij moet aan de toorn van zijn god te gronde gaan.

Ik heb hem lief wiens ziel diep is, ook in de verwonding, en die aan een kleine belevens te gronde kan gaan: zo gaat hij graag over de brug.

Ik heb hem lief wiens ziel overvol is, zodat hij zichzelf vergeet en alle dingen in hem zijn: zo worden alle dingen zijn ondergang.

Ik heb hem lief die vrij van geest is en vrij van hart: zo is zijn hoofd enkel het ingewand van zijn hart, maar zijn hart drijft hem tot de ondergang.

Ik heb allen lief die als zware druppels zijn, één voor één vallend uit de donkere wolk die boven de mensen hangt: zij verkondigen dat de bliksem komt, en gaan als verkondigers te gronde.

Zie, ik ben een verkondiger van de bliksem en een zware druppel uit de wolk: en deze bliksem heet de *übermensch*. —

[5]

Toen Zarathoestra deze woorden had gesproken, zag hij het volk weer aan en zweeg: ‘Zie hen daar staan’, sprak hij tot zijn

hart, ‘zie hen lachen: ze verstaan mij niet, ik ben niet de mond voor deze oren.

Moet men eerst hun oren verbrijzelen, opdat ze leren horen met hun ogen? Moet men ratelen als pauken en boetpredikers? Of schenken ze alleen de stamelaar geloof?

Ze bezitten iets waarop ze trots zijn. Hoe noemen ze toch wat hen trots maakt? Beschaving noemen ze het, dat verheft hen boven de geitenhoeders.

Daarom horen ze niet graag het woord “verachting” tegen zich gebruiken. Zo wil ik dan tot hun trots spreken.

Zo wil ik hen dan spreken van het verachtelijkste: en dat is de *laatste mens*.’

En aldus sprak Zarathoestra tot het volk:

Het wordt tijd dat de mens zich zijn doel stelt. Het wordt tijd dat de mens de kiem plant van zijn hoogste hoop.

Nog is zijn grond daarvoor rijk genoeg. Maar ooit zal deze grond arm en uitgeput zijn, en geen hoge boom zal daaruit nog kunnen opschieten.

Wee! Er komt een tijd dat de mens de pijl van zijn verlangen niet meer over de mens heen schiet en dat de pees van zijn boog verleerd zal hebben te snorren!

Ik zeg jullie: men moet nog chaos in zich dragen om een dansende ster te kunnen baren. Ik zeg jullie: in jullie schuilt nog chaos.

Wee! Er komt een tijd dat de mens geen ster meer zal baren. Wee! Er komt een tijd van de verachtelijkste mens, die zichzelf niet meer kan verachten.

Zie! Ik toon jullie de *laatste mens*.

‘Wat is liefde? Wat is schepping? Wat is verlangen? Wat is ster?’ — zo vraagt met een knipoog de laatste mens.

De aarde is dan klein geworden, en op haar hipt de laatste mens, die alles klein maakt. Zijn geslacht is onuitroeibaar, als de aardvlo; de laatste mens leeft het langst.

‘Wij hebben het geluk uitgevonden’ — zeggen met een knipoog de laatste mensen.